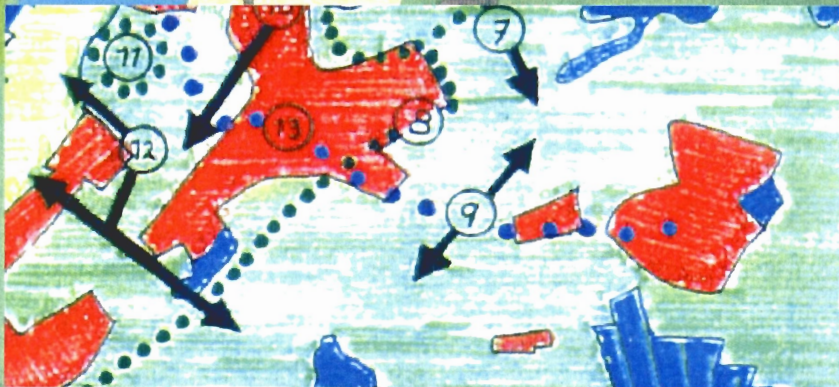
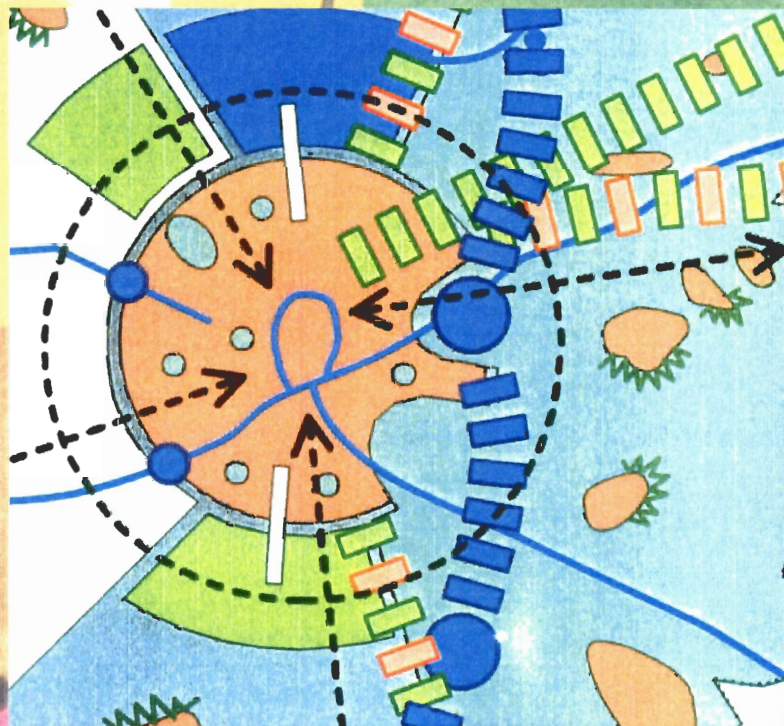

GIOS ambities van de G30

V. Bezemer
P.A.M. Visschedijk

Alterra-rapport 500

ISSN 1566-7197

Wageningen, 2002

ALTERRA

GIOS ambities van de G30

GIOS ambities van de G30

**Veroniek Bezemer
Peter Visschedijk**

Opdrachtgever: de regionale directies van het ministerie van LNV

Alterra-rapport 500

Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen, 2002

© 2002 Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte,
Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen.
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: postkamer@alterra.wag-ur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

1	Inleiding	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	Doelstelling	10
1.3	Werkwijze	11
2	Resultaten	13
2.1	De plaats van groen binnen de gemeenten	13
2.2	Groen nodig voor verstedelijkingsopgave	14
2.3	Knelpunten in de planvorming en de uitvoering	14
2.4	De projecten naar type	15
2.5	De projecten naar doelstelling	17
2.5.1	Ecologie	17
2.5.2	Hydrologie	18
2.5.3	Landschap	19
2.5.4	Cultuurhistorie	19
2.5.5	Recreatie	20
2.6	Omvang en status van de projecten	21
2.6.1	Financieel	21
2.6.2	Status	21
2.6.3	Planning	21
2.6.4	Koppeling aan andere stedelijke opgaven	21
3	Conclusies en vervolg	23

1 Inleiding

Groen is hot, groen is hip, groen is in; in verschillende nieuwe beleidsstukken is een toegenomen aandacht voor de kwaliteit van de (groene) leefomgeving te zien. Maar in de praktijk heeft groen nog altijd te kampen met een imago wat daadwerkelijke realisering van ambitieuze projecten in de weg staat. Want groen staat bekend als duur, moeilijk, zielig en bescherming behoevend. Er zou daarom meer werk gemaakt moeten worden van groen dat sterk is, een eigen positie heeft en belangrijk is voor mens, stad en omgeving.

Vanuit de steden zelf is aangedrongen op meer aandacht voor het groen. De 30 grote steden in Nederland (de G30) hebben samen met de regionale samenwerkingsverbanden bij de staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een pleidooi gehouden voor het groen in en om de stad.

Ook het kabinet speelt hierop in met het SGR2:

"De aanleg en kwaliteitsverbetering van groen in en om de stad behoren parallel te lopen aan de verstedelijking. De huidige situatie is echter dat er her en der achterstanden zichtbaar zijn. Het kabinet wil inzetten op meer inspanningen, ook door serieus werk te maken van rood met groen-constructies, waarbij rood en groen integraal worden gerealiseerd."

In de VIJNO is veel aandacht voor het bestaande groen:

"In steden en dorpen blijft het huidige aandeel groen minimaal gelijk. In bepaalde woon/werkmilieus kan de ambitie hoger liggen en extra kwaliteit worden toegevoegd, door creatieve planvorming, intensief ruimtegebruik en specifieke technologische toepassingen. Dit behoeft een extra financiële impuls."

Kortom, er is aandacht voor groen en het is aan de gemeenten om te laten zien dat ze hier voortvarend mee aan de slag gaan. Een extra financiële impuls is daarbij inderdaad nodig zodat ambitieuze en originele projecten gerealiseerd kunnen worden. Daarmee zal dan tegelijkertijd het imago van groen veranderen en zal duidelijk worden dat groen niet zwak, duur en moeilijk is, maar leuk, verrassend, veelzijdig en belangrijk voor de omgevingskwaliteit.

1.1 Aanleiding

In 1998 hebben de grote steden G4 en G21 bij de Minister van LNV hun bezorgdheid geuit over het groen in en om de steden. De aanleiding hiervoor was de toenemende druk door het compacte stadbeleid op het groen. Vervolgens hebben LNV en VROM gezamenlijk het project Groen in en om de stad (GIOS) opgezet. De inzet was om het groen in en om de stad te verankeren in de convenanten die in het kader van het Grote Stedenbe-

leid tussen het rijk en de steden werden gesloten. Daarnaast wilde men deze groenimpuls inzetten als ICES-claim.

In 2000 heeft Alterra in opdracht van het Ministerie van LNV alle groenplannen van de G30 en een aantal regionale samenwerkingsverbanden globaal in kaart gebracht. deze analyse diende enerzijds als uitwerking van de afspraak tussen het rijk en de G30 in de stadsconvenanten en anderzijds ter onderbouwing van de ICES-claim voor GIOS. De Directie Noordwest heeft vervolgens opdracht gegeven om de groene projecten van 'haar' G30-steden aan een nadere analyse te onderwerpen teneinde de ICES-claim beter te onderbouwen. Deze inventarisatie leidde tot een duidelijk overzicht van het type projecten, de status van elk project en de benodigde financiën.

Naar aanleiding van deze inventarisatie bleek er ook bij de andere LNV-regiodirecties, grote steden en diverse regionale samenwerkingsverbanden belangstelling voor een dergelijk overzicht en nadere analyse van hun groene ambities. In 2001 en het voorjaar van 2002 heeft Alterra deze opdracht uitgevoerd in opdracht van de regiodirecties waarvan dit rapport het resultaat is.

Om de doelen van GIOS te bereiken is in eerste instantie ingezet op de gelden die in het kader van ICES beschikbaar komen. Gedurende het onderzoek is echter besloten om de inventarisatie zo op te zetten dat er een compleet beeld beschikbaar is van de extra groene ambities van de G30 (naast bijvoorbeeld groen uit compensatie, de EHS en VINAC).

De G30 per regio-directie

Noord	Oost	Zuid	Zuidwest	Noordwest
Emmen	Almelo	Breda	Dordrecht	Alkmaar
Groningen	Arnhem	Eindhoven	's-Gravenhage	Amersfoort
Leeuwarden	Deventer	Heerlen	Leiden	Amsterdam
	Enschede	Helmond	Rotterdam	Haarlem
	Hengelo	's-Hertogenbosch	Schiedam	Lelystad
	Nijmegen	Maastricht		Utrecht
	Zwolle	Tilburg		Zaanstad
		Venlo		

1.2 Doelstelling

Zowel het rijk als de regiodirecties en de grote steden hebben het doel om met GIOS een aanzienlijke impuls te geven aan het groen in en om de G30. Dit streven komt ondermeer voort uit de wens om de leefbaarheid van de grote steden te verbeteren. Daarnaast wil men een betere samenhang tussen stad en land en dus tussen rood en groen.

De volgende vijf onderwerpen staan centraal bij GIOS:

1. de ruimtelijke samenhang van het groen;
2. recreatie en sport;
3. natuurwaarde;
4. architectonische kwaliteit;
5. draagvlak.

De doelstelling van dit rapport is het inzichtelijk maken van de GIOS ambities van de G30. Het maakt onder andere duidelijk

aan welke projecten gewerkt wordt, wat de status is van deze projecten en hoeveel de gemeenten er zelf financieel aan bijdragen. Daarnaast geeft het overzicht ook aan in welke mate de projecten geïntegreerd zijn met andere stedelijke plannen en opgaven.

De resultaten van de analyse zijn in twee verschillende rapporten weergegeven. Het eerste rapport is geschreven voor de opdrachtgever en de G30 en bevat een bijlage met inhoudelijke en financiële details van alle groene projecten van de G30. Het voorliggende rapport is een afgeslankte versie daarvan zonder die gegevens per project. Voor het overige zijn de rapporten hetzelfde.

1.3 Werkwijze

Om inzicht te verkrijgen in de groene ambities van de G30 zijn hun plannen met betrekking tot groen geanalyseerd. In deze analyse is gekeken naar onderdelen als planning, benodigde financiering, inhoud en mate van planologische en bestuurlijke dekking.

Op basis van deze gegevens zijn vervolgens gesprekken gevoerd met de G30 (ambtelijk niveau) om na te gaan of de gegevens volledig en correct waren. In die gesprekken zijn wijzingen en aanvullingen doorgegeven alsmede inhoudelijke informatie over de projecten gegeven. Bij deze gesprekken was de betrokken

GIOS-coördinator van de regio-directie en in sommige gevallen ook een coördinator van DLG aanwezig.

In de tabellen zijn de volgende gegevens opgenomen:

Type project

- groen in de stad;
- groen om de stad;
- kunstwerk;
- verbinding;
- regiopark.

Financieel

- periode tot 2007;
- periode 2007-2014;
- verdeling kosten over verschillende partijen.

Doelstelling(en) project

- ecologie;
- hydrologie;
- cultuurhistorie;
- landschap;
- recreatie.

Dekking

- bestuurlijk;
- planologisch;

- eigendom gronden;
- klaar voor uitvoering.

Na invulling van de tabel werd deze retour gezonden aan de gemeente ter aanvulling en/of correctie.

Begeleiding

De begeleiding van het onderzoek was in handen van de GIOS-coördinatoren van de regiodirecties van het Ministerie van LNV, de GIOS-coördinator van de directie GRR van het Ministerie van LNV.

Bob Geudeker (regiodirectie Noord)

Jos Wigger (regiodirectie Oost)

Gerard van Wakeren (regiodirectie Noordwest)

Gert-Jan den Toom (regiodirectie Zuidwest)

Matthijs Philippa (regiodirectie Zuid)

André Perik (directie GRR)

Fred Blok (directie GRR)

2 Resultaten

Onderstaande resultaten zijn afkomstig uit de gesprekken met de G30 en de regionale samenwerkingsverbanden. In die gesprekken werden de GIOS-projecten zowel inhoudelijk als financieel besproken en kwam ook het groen meer in het algemeen aan bod. In de bijlage staan de complete tabellen met de financiële gegevens.

2.1 De plaats van groen binnen de gemeenten

Elke gemeente van de G30 is verschillend en dus is ook bij elke gemeente de aanpak van het groen verschillend. Dit begint al bij het aantal medewerkers dat een gemeente aanstelt voor het groen. In sommige gemeenten is er slechts één 'beleidsmedewerker groen', in een andere gemeente zijn er meerdere personen met die titel. De prioriteit die de gemeenten geven aan groen en hoe sterk groen staat ten opzichte van andere stedelijke functies is navenant verschillend. Toch blijkt bij een rondje langs de G30 dat elke gemeente ideeën, visies en plannen heeft, dat ze bijna allemaal worstelen met het van de grond krijgen van de plannen en groen steeds opnieuw de strijd moeten aanbinden met rood en grijs. In met name de langlopende projecten schiet groen te kort om een stevige vuist te maken en zijn plek blijvend veilig te stellen.

Ook de financiële kant komt duidelijk naar voren in de gesprekken: veel projecten kunnen verder op weg geholpen worden met net een beetje extra geld. En dan blijkt de waarde van de groenimpuls. Een extra financiële impuls maakt van veel plannen werkelijkheid. Want ook al heeft groen wel degelijk een economische waarde, deze kan vaak niet duidelijk worden gecommuniceerd in ruimtelijke planvorming. Met als gevolg dat de ene gemeente zich met tientallen plannen en projecten volop in de strijd werpt, en een andere gemeente de strijd bij voorbaat al lijkt op te geven en af te wachten. De groenimpuls kan beide een flink eind op weg helpen om een goede basis te creëren voor groen in en om de stad.

De meeste gemeenten hebben een groenvisie of groenstructuurplan of zijn hier mee bezig. In veel van deze plannen wordt het groen benaderd volgens een samenhangend kader bijvoorbeeld in de vorm van groene verbindingen om de stad, groenstructuren in de stad, relaties tussen binnenstedelijk en buitenstedelijk groen, etcetera. Deze grote eenheden zijn dan vervolgens onderverdeeld in losse projecten. De groenplannen raken direct aan andere plannen van de gemeenten zoals het landschapsplan en het waterplan. Onderlinge afstemming tussen de verschillende plannen vindt bij de meeste gemeenten plaats. Vooral de samenwerkingsverbanden over de gemeentegrenzen heen (zoals Leidse Regio, Haaglanden, etcetera) komen hier ver mee. Inbedding van

groen in stedelijke plannen komt echter moeizaam van de grond bij veel gemeenten.

2.2 Groen nodig voor verstedelijkingsopgave

Alle steden van de G30 hebben te maken met een verstedelijkingsopgave. En meer inwoners betekent dan ook de aanleg van meer groen, zowel in als om de stad. Enkele gemeenten zoeken die extra groene ruimte vooral buiten de stad. Anderen proberen ook in de stad meer groenvoorzieningen te creëren. Ook zijn er gemeenten die het groen binnen en buiten de stad met elkaar verbinden door middel van groene verbindingen door de stad.

Door de gemeenten worden verschillende methoden ingezet om meer groen in en de om de stad te realiseren. Bij rood-voorgroen constructies wordt het geld dat rode ontwikkelingen genereren ingezet om het groen te realiseren. In sommige gevallen gebeurt dit op dezelfde locatie, er zijn echter ook gemeenten die een groenfonds oprichten om zo het geld op meerdere locaties in te kunnen zetten.

2.3 Knelpunten in de planvorming en de uitvoering

De GIOS-projecten hebben niet alleen financiële knelpunten rondom de financiering van de planvorming en de inrichting, ook de grondaankoop levert problemen op. In en rond veel gemeenten is de gronddruk hoog zodat de prijzen opgedreven

worden. Daarnaast hebben de gemeenten te kampen met grondspeculatie en zolang de bestemming van gronden onduidelijk is, is de verwachtingswaarde hoog.

In veel gevallen koopt de gemeente grond aan om de groene doelstellingen te realiseren. Dit is echter niet altijd noodzakelijk of mogelijk. Bij de vergroening van terreinen zonder dat de gemeente de grond aankoopt moet echter wel veel energie worden gestoken in de onderlinge afstemming van de verschillende eigenaren. Dit maakt het lastig om in die gevallen een aaneengesloten oppervlakte groen te creëren. In het geval de grond eigendom is van een terreinbeheerder (bijvoorbeeld een waterschap) spelen deze problemen veel minder.

Ruimtelijke knelpunten doen zich voor doordat andere functies in de weg zitten. Dit speelt bijvoorbeeld in hoogstedelijke gebieden waar bijvoorbeeld kassen, infrastructuur en industrieterreinen een barrière opwerpen voor (de uitbreiding van) uitloopgebieden van de stad. Alles bij elkaar leiden deze ruimtelijke problemen in het buitengebied tot versnippering en er zijn dan ook veel GIOS-projecten in de sfeer van verbinden en koppelen. Ruimtegebrek is met name bij binnenstedelijke transformaties een probleem waarbij groen in de stad in de knel komt. De aanleg van grootschalig groen in de stad brengt het probleem met zich mee dat de kosten niet alleen kunnen worden afgewenteld op de wijk waarin het groen ligt. Rood voor groen constructies werken in deze situaties onvoldoende.

Ook liggen er nog bestuurlijke barrières in de weg zoals het krijgen van bestuurlijke toezegging voor plannen waarvan de financiering nog niet (geheel) rond is. Vaak wachten rijk en gemeente in deze situaties op elkaar: het rijk geeft pas subsidie als de gemeentelijke bijdrage zeker is, maar de gemeente stelt die bijdrage vaak pas vast als bekend is of en hoeveel subsidie gekregen kan worden. Knelpunten doen zich ook voor bij de keuze voor de locatie van regionale ecologische structuren. Deze beslissing wordt door de provincie genomen en kan betekenen dat een gemeente een groene ambitie (tijdelijk) aan haar voorbij ziet gaan.

Gemeenten die een (grote) rivier binnen hun grenzen hebben, hebben te maken met Rijkswaterstaat. De groene ambities die deze gemeenten hebben met die rivier zijn niet altijd goed te koppelen met de veiligheidseisen van Rijkswaterstaat. Dit geldt ook voor het realiseren van recreatievoorzieningen op en aan de rivier. Daarnaast richt Rijkswaterstaat zich vooral op infrastructuur en veiligheid en hebben groen en recreatie een lage prioriteit met als gevolg ook minder beschikbaar geld.

Bij de aanleg van nieuwe landgoederen en buitenplaatsen op voormalige landbouwgronden speelt het probleem dat het landschap er vaak nog te kaal is om een investeerder te interesseren. Zonder investeerder is het echter niet mogelijk om al te beginnen met de aanleg van het groen zodat het terrein er al meer als landgoed gaat uitzien.

2.4 De projecten naar type

Om alle projecten te kunnen analyseren zijn ze ingedeeld naar type:

- groen in de stad;
- groen om de stad;
- kunstwerken;
- verbindingen;
- regionale parken.

Onder groen in de stad vallen de grotere stadsparken, de robuuste groene verbindingen en de aansluiting op het groen buiten de stad. Groen om de stad is het groen dat zich op de overgang tussen het stedelijk gebied en het omliggende gebied bevindt. Het gaat hierbij om groengebieden met een (intensieve) lokale recreatieve functie. Groen om de stad bevindt zich op maximaal 10 kilometer van de stadsgrens.

Verbindingen zijn enerzijds de recreatieve verbindingen over water en land en anderzijds de ecologische verbindingen. Daarnaast kunnen deze verbindingen een dubbelfunctie hebben voor natuur en recreatie. De verbindingen kunnen zowel in als om de stad liggen, maar moeten wel dienen om groene gebieden met elkaar en de stad te verbinden. Bij kunstwerken gaat het om kunstwerken die de recreatieve ontsluiting van een groen gebied verbeteren of die bijdragen aan de ontsnippering van het gebied. Voorbeelden van kunstwerken zijn ecoducten en fietsbruggen.

Voor wat betreft verbindingen en kunstwerken geldt dat deze een groot deel van een groen project moeten uitmaken.

De term Regionaal park geldt specifiek voor de voormalige Bufferzones en in die context hebben de Randstad en Zuid-Limburg er mee te maken. In de VIJNO worden ook enkele zoekgebieden voor nieuw aan te wijzen Regionale parken genoemd. Deze zoekgebieden liggen in Brabantstad, Twentestad, Knooppunt Arnhem-Nijmegen, omgeving Almere en omgeving Groningen-Assen.

In onderstaande wordt een korte typering gegeven van de projecten die per type door de gemeenten genoemd zijn.

Projecten Groen om de stad

De groene projecten om de stad behelzen veelal het omzetten van landbouwgronden in groene gebieden bijvoorbeeld in nieuwe landgoederen en buitenplaatsen, maar ook in natuurgebieden en groene verbindingen tussen bestaande gebieden. Daarnaast hebben veel van de projecten om de stad een relatie met projecten in de stad zowel in de vorm van groene verbindingen als in de vorm van recreatieve verbindingen.

Projecten Groen in de stad

In de projecten in de stad gaat het enerzijds om het herstellen en opwaarderen van bestaand groen en anderzijds om het aanleggen van nieuw groen. Zoals al bij groen om de stad is genoemd, wordt in veel projecten een link gelegd naar het groen om de stad. Wat betreft locaties spelen de projecten in de stad zich zo-

wel af in woonwijken en centrumgebieden als op bedrijventerreinen.

Projecten Kunstwerk

Als project op zich zijn er enkele kunstwerken opgegeven; het gaat dan om viaducten voor recreatief gebruik (indien deze groene gebieden verbinden of stad en land verbinden) en ecoducten en andere faunapassages. Deze projecten vergen een behoorlijke investering en zijn daarom als apart project opgenomen. Kleinschaliger kunstwerken maken ook deel uit van projecten die als doel hebben om gebieden met elkaar te verbinden.

Projecten Verbinding

Veel van de projecten met verbindingen zijn combinaties van groen en recreatie; een groene verbinding met het buitengebied gecombineerd met fiets- en/of wandelpaden. Daarnaast zijn er projecten waarbij het herstellen van waterverbindingen centraal staat. Ook deze zijn in veel gevallen gecombineerd met groen en/of recreatie.

Projecten Regionaal park

De Regionale parken liggen vooral in de Randstad en bij netwerksteden. De doelstelling van de meeste projecten in het Regionale park is het verbeteren van zowel de groene als de recreatieve inrichting van het gebied.

Kaart 1. Ligging van de projecten

2.5 De projecten naar doelstelling

Om de projecten naar inhoud te kunnen analyseren zijn ze ingedeeld naar doelstelling:

- ecologie;
- hydrologie;
- landschap;
- cultuurhistorie;
- recreatie.

Voor vrijwel alle projecten geldt dat er één hoofddoel is; de andere doelen zijn in veel gevallen eerder nevenschikt dan ondergeschikt aan het hoofddoel. Alle projecten overziend blijken vooral ecologie en recreatie de belangrijkste doelstellingen te zijn. Met name hydrologie is een nevenschikt of ondergeschikt doel en geen hoofddoel.

In onderstaande zal per doelstelling een indicatie worden gegeven van het type projecten dat eronder valt. Vervolgens wordt dit nader uitgewerkt en geïllustreerd met een voorbeeldproject.

2.5.1 Ecologie

Soorten projecten:

- ecologische verbindingen;
- ecoducten;
- faunapassages (zoals tunnels);
- natuurlijke oevers;

- begrazing;
- natuurcompensatie;
- muurvegetatie.

Het merendeel van de ecologische projecten speelt zich af buiten de stad. Enkele liggen in de stad of verbinden het buitengebied met de stad. Een deel van de projecten sluit aan op de EHS of de PEHS.

Achter de ecologische projecten zitten verschillende doelstellingen. Bij veel projecten speelt het sluiten van ecologische structuren een belangrijke rol. Hiermee worden ook de natuurwaarden verhoogd doordat er meer uitwisseling van organismen kan plaatsvinden. In dit kader passen ook de projecten waarbij knelpunten door infrastructuur worden opgelost. Hierbij moet gedacht worden aan overkluizing, ecoducten, duikers en tunnels.

voorbeeldproject

Tilburg: Groene Mal

Met de Groene Mal wil Tilburg de aanwezige waardevolle stukken natuur rondom de stad met elkaar verbinden zodat er een robuuste ecologische structuur rondom Tilburg, Berkel-Enschot en Udenhout ontstaat.

2.5.2 Hydrologie

Soorten projecten:

- bypass rivier;
- afwatering;
- waterbeheersing;
- waterberging;
- opschonen beken en vijvers;
- natuurlijke beeklopen herstellen;
- terugbrengen van waterlopen.

Bij deze projecten in het kader van GIOS is, zoals al eerder genoemd, de hydrologie een nevendoelstelling. Ecologie en/of recreatie staan veelal centraal in deze projecten; de hydrologie maakt een belangrijk onderdeel uit van het betreffende gebied. Er zijn bijvoorbeeld projecten die aansluiten op projecten van Rijkswaterstaat in het kader van de afvoer van hoge waterstanden. Aangezien een partij als Rijkswaterstaat veiligheid voorop stelt, nemen gemeenten de ecologische en/of recreatieve invulling op zich.

Bij het herstellen of weer zichtbaar maken van natuurlijke beeklopen blijft de hydrologische functie gelijk, maar worden ook andere wensen zoals ecologie en beleving meegekoppeld.

voorbeeldproject

Heerlen: Renatureren beken

Binnen de groenstroken van Heerlen lopen verschillende beken. Sommige van deze beken zijn rechtgetrokken, andere zijn verdwenen onder andere functies. Heerlen wil de natuurlijke loop en afwatering herstellen en de verdwenen beken weer zichtbaar maken.

2.5.3 Landschap

Soorten projecten:

- bosaanleg;
- herstel oorspronkelijk landschap;
- herstel oorspronkelijke landschapselementen;
- landschappelijke inpassing van infrastructuur (ondermeer door overkluizing);
- aanleg nieuwe landgoederen;
- ontsnipperen;
- buffer tussen rode functies;
- inpassing van uitbreidingswijken;
- groene bedrijventerreinen.

In het landschap om de stad gaat het enerzijds om herstel van het bestaande landschap, anderzijds om de inpassing van nieuwe elementen in het landschap. Deze nieuwe elementen omvatten zowel 'passende' elementen zoals bossen en nieuwe landgoede-

ren als 'storende' elementen zoals infrastructuur en bedrijventerreinen. Bij het overkluizen van infrastructuur is het ontsnipperen van het landschap één van de doelstellingen.

Groen in het landschap wordt ook vaak ingezet om twee rode functies van elkaar te scheiden en te voorkomen dat ze aaneen zullen groeien. Sommige gemeenten hebben echter ervaren dat het woord buffer een negatieve bijklank heeft en spreken liever over een binnentuin tussen de twee rode functies.

voorbeeldproject

Enschede: Vernieuwing/herstel van landschappelijk groen

Twente kent van oudsher een structuur van rijke en monumentale beplantingen, zowel langs wegen en kavelscheidingen als mede verspreid liggende elementen als boomgroepen en bosjes. Het is de bedoeling om dit alles weer een verzorgd uiterlijk te geven. Dat moet leiden tot een beeld van een vitaal buitengebied als aanvulling op gezonde steden.

2.5.4 Cultuurhistorie

Soorten projecten:

- herstel van cultuurhistorische elementen;
- herstel van landschappelijk historische elementen zoals houtwallen en heggen;
- toegankelijkheid;

- behoud cultuurhistorisch landschap;
- herkenbaarheid herstellen;
- restauratie industrieel erfgoed in het landschap;
- herstel van stellingen en forten.

Bij de cultuurhistorische projecten gaat het om het beter zichtbaar maken van elementen in het landschap. Dit raakt nauw aan recreatie en landschap en deze doelen zijn dan ook vaak gecombineerd. Recreatieve voorzieningen maken deel uit van cultuurhistorische projecten.

Wat betreft recreatie in combinatie met cultuurhistorie gaat het vooral om bereikbaarheid en toegankelijkheid van de cultuurhistorische elementen en daarnaast om voorzieningen ten behoeve van de educatie.

voorbeeldproject

Dordrecht: Herkenbaar dijkenstelsel

De gemeente heeft in het kader van de Groene Contramal van Dordrecht een visie geschreven over het bestaande dijkenstelsel. Het gaat om het herkenbaar maken van de oude dijken in het landschap. Hierbij hoort ook het herstellen van ontbrekende stukken in de dijken.

2.5.5 Recreatie

Soorten projecten:

- recreatieve verbindingen (zowel aanleg van paden als koppeling van verschillende gebieden);
- recreatieve voorzieningen;
- bosaanleg;
- parken en uitlooptgebieden (zowel aanleg als reconstructie).

Hier kan onderscheid gemaakt worden naar recreatieve verbindingen en recreatieve voorzieningen. Bij de recreatieve verbindingen zijn het zowel verbindingen in en om de stad als verbindingen tussen de stad en het landelijk gebied. Juist de verbindingen van stad naar landelijk gebied kunnen met groen aantrekkelijker gemaakt worden. Daarnaast zijn veel verbindingen nodig om barrières te slechten.

Bij recreatieve voorzieningen moet gedacht worden aan het aanleggen van groene structuren buiten de stad en herstel van parken binnen de stad. Met name voor groenarme wijken zijn stadsparken een belangrijke recreatieve voorziening.

Emmen: Centrum project

Ten westen van de stad moet een stadspark komen. Wat betreft recreatie zal het deel bij Emmen intensief zijn en overgaan naar extensief in de richting van het beschermde dorp noordelijk van het stadspark. Waterleidingmaatschappij Drente wil de grond beschikbaar stellen voor het park.

2.6 Omvang en status van de projecten

2.6.1 Financieel

In totaal zijn er zo'n 940 projecten opgegeven door de G30. De totale projectkosten hiervoor bedragen circa 4,6 miljard euro.

Over de bedragen die worden opgevoerd door de gemeenten voor hun projecten is weinig in het algemeen te zeggen. Projecten verschillen immers inhoudelijk en qua omvang veel van elkaar. Daarnaast is het bij een aantal projecten nog niet bekend hoeveel de gemeente zelf gaat bijdragen. Als een project meerdere doelen dient, zijn er meestal ook meerdere partijen betrokken die voor een deel ook (kunnen) bijdragen aan het project. Partijen zijn bijvoorbeeld de provincie, een waterschap, Rijkswaterstaat, particulieren, etcetera. Bij een deel van deze projecten is het echter nog niet duidelijk hoe de kosten verdeeld zullen gaan worden.

2.6.2 Status

Naast de financiële kanten van de projecten is gekeken naar de status. Hiermee wordt bedoeld in welk stadium van voorbereiding het project verkeert:

- is het project bestuurlijk gedekt?
- is het project planologisch gedekt?
- moeten er nog gronden geworven worden?

Voor circa 17% van de projecten geldt dat ze op dit moment uitvoeringsgereed zijn.

2.6.3 Planning

De projecten zijn verdeeld over twee perioden: tot 2007 en van 2007 tot 2014. De meeste projecten vallen in de eerste periode. Enkele grote en complexe projecten lopen door tot in de tweede periode. Ook zijn er projecten die pas in de tweede periode gaan lopen omdat voorbereidende werkzaamheden een aantal jaren in beslag nemen of omdat het project een traag verloop of aanzienlijk oponthoud heeft meegemaakt en een doorstart noodzakelijk is.

2.6.4 Koppeling aan andere stedelijke opgaven

Een deel van de steden heeft voor de GIOS-opgave projecten opgegeven vanuit verschillende beleidsstukken en visies. Een visie op het geheel (vanuit GIOS) en op de koppeling met andere

stedelijke opgaven ontbreekt dan ook in een aantal gevallen. Sommige gemeenten zijn echter al verder en hebben wel een overkoepelende visie op bestaand en nieuw groen. De inventarisatie van de GIOS-opgaven heeft mede als doel om de gemeenten te inspireren tot het opstellen van een dergelijke samenhangende visie waarvan groen in en om de stad een evenwichtig onderdeel is.

Koppelingen met andere stedelijke opgaven worden verschillend ingevuld door de gemeenten. Enerzijds wordt er gesproken van buffers en van groen als tegenwicht voor rood. Anderzijds zijn er plannen waarin duidelijk gezocht wordt naar de integratie van groen met andere stedelijke functies zoals infrastructuur, woningbouw en bedrijventerreinen. Bij revitalisering van groen in bijvoorbeeld oudere woonwijken en bedrijventerreinen komt een dergelijke koppeling minder duidelijk naar voren, maar gaat het om het opknappen van bestaand groen. Er zijn echter ook projecten waarin groen ingezet wordt om oude structuren weer zichtbaar te maken in de stad. In die projecten is er weer wel sprake van een koppeling tussen groen en andere functies.

3 Conclusies en vervolg

De analyse van de GIOS-projecten van de G30 en de samenwerkingsverbanden heeft geleid tot een duidelijk inzicht in de groene ambities van de steden. Uit de gesprekken met de G30 en de analyse van hun projecten blijkt ook het enthousiasme voor het onderwerp; er zijn veel plannen, projecten en ideeën over de inzet van groen bij de verstedelijkingsopgave van de steden.

Een tekort aan menskracht en financiën en een lage prioriteit bij het bestuur zitten echter vaak de planvorming en –uitvoering in de weg. Daarnaast hebben de gemeenten aangegeven dat ze te maken hebben met een vicieuze cirkel waarin de gemeente op het rijk wacht, en het rijk op de gemeente. Een plan krijgt gemeentelijk vaak pas goedkeuring als de financiering rond is (dus in het geval van subsidie als bekend is hoeveel subsidie gegeven wordt) terwijl subsidieverstrekkers pas subsidie verlenen als bekend is hoeveel de gemeente zelf bijdraagt. Daarnaast spelen er ruimtelijke problemen zoals een hoge gronddruk en barrières door andere functies.

De meeste gemeenten hebben een visie of structuurplan voor het groen in en om de stad of zijn bezig om dit op te stellen. Vaak staan deze plannen nog op zichzelf en zijn ze niet of nauwelijks integraal ingebed in andere stedelijke plannen en opgaven (onder andere verstedelijking en infrastructuur).

Uit de analyse van de opgegeven projecten blijkt dat de projecten vooral betrekking hebben op groen om de stad. In de projecten voeren de doelstellingen ecologie en recreatie de boventoon. Hydrologie komt alleen voor als nevengeschikt doel. Cultuurhistorie wordt bij weinig projecten als doelstelling genoemd.

De koppeling van rood en groen komt in de projecten verschillend naar voren. Bij een deel van de projecten dient het groen als buffer of tegenwicht voor rood en worden beide naast elkaar gepland. Er zijn echter ook projecten waar het groen geïntegreerd wordt zoals bij de aanleg van nieuwe wijken. Een aantal van de gemeenten zijn hierbij ook duidelijk op zoek naar mogelijkheden om het groen met behulp van de verstedelijking te financieren.

In totaal hebben de G30 bijna 940 groene projecten genoemd met een totaal kostenplaatje van ruim 4,6 miljard euro. Voor lang niet alle projecten is echter bekend hoeveel de gemeente zelf gaat bijdragen. 17% van de projecten zijn al wel uitvoeringsgereed en hebben dus ook bestuurlijke dekking. Wat betreft planning zullen de meeste projecten uitgevoerd gaan worden in de periode tot 2007.

Het is duidelijk dat de G30 ambitieus en enthousiast aan de slag zijn met het groen in en om hun steden; de projecten in de bijlagen laten dit duidelijk zien. Maar het moet niet bij één inventarisatie blijven. Deze rapportage dient ook als bron van inspiratie en informatie voor zowel de regio's als voor de G30 en de samenwerkingsverbanden om mee verder te werken aan GIOS.

Daarnaast is het ook van belang om het strategische doel voor ogen te houden: groen hoger op de politieke agenda plaatsen. Ook daarin heeft deze inventarisatie een rol en ligt er voor de regio's en gemeenten de taak om verder te gaan met het maken van integrale en overkoepelende visies waarin groen, water, verstedelijking en infrastructuur een evenwichtig aandeel hebben en elkaar en het geheel versterken. Juist nu er meer aandacht is voor groen en intensief ruimtegebruik kan in dergelijke integrale plannen de waarde van groen goed en sterk neergezet worden.

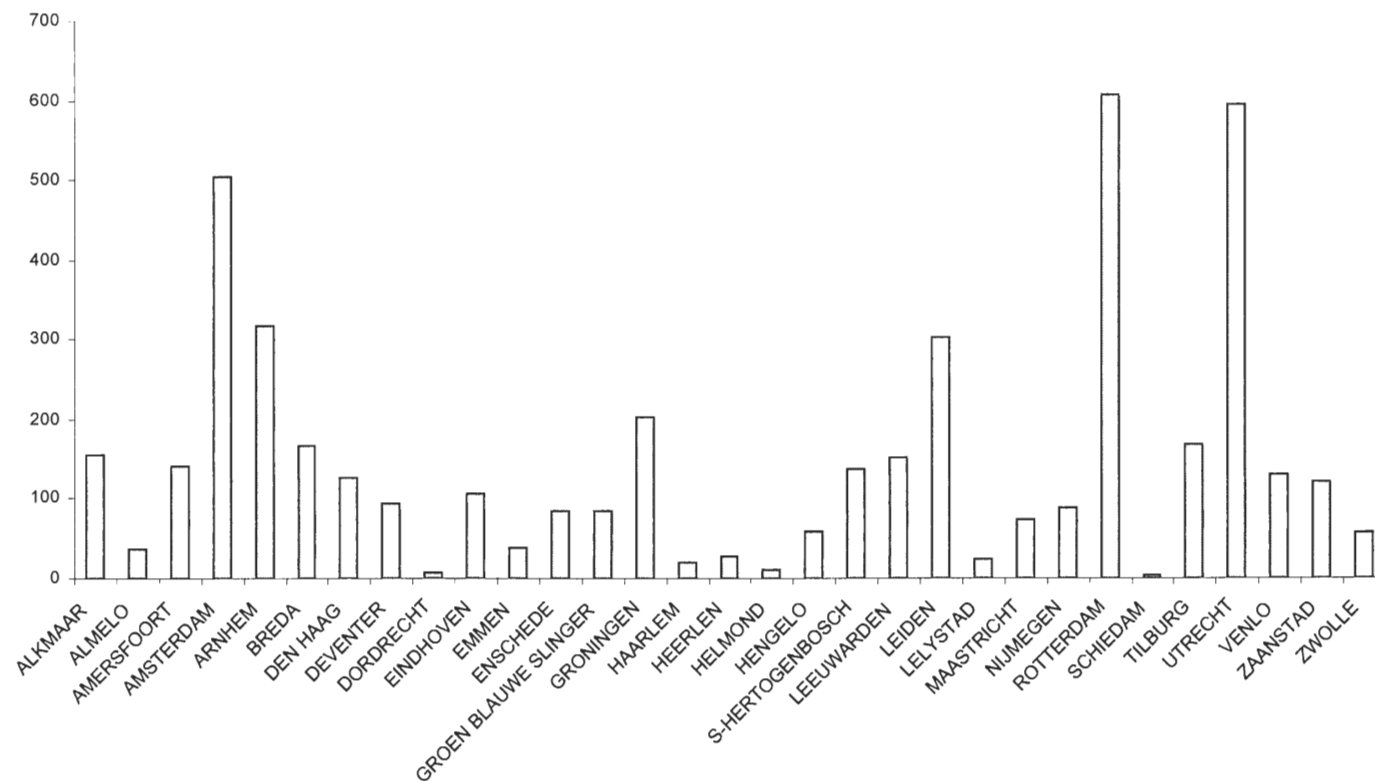
De gegevens die nu door de gemeenten en samenwerkingsverbanden zijn verstrekt zullen 1 of 2-jaarlijks geactualiseerd worden (in overleg met de steden). De status van projecten (op weg naar uitvoeringsgereed) en het aantal projecten zal immers regelmatig wijzigen. Een actualisering maakt de gegevens toepasbaar bij verschillende gezamenlijke acties van regio's, provincies, samenwerkingsverbanden en gemeenten zoals het zoeken van allianties en samenwerking en bij de aanvraag van subsidies. Daarnaast kunnen de gemeenten van elkaar en van elkaars projecten leren.

Bijlage 1 Contactpersonen

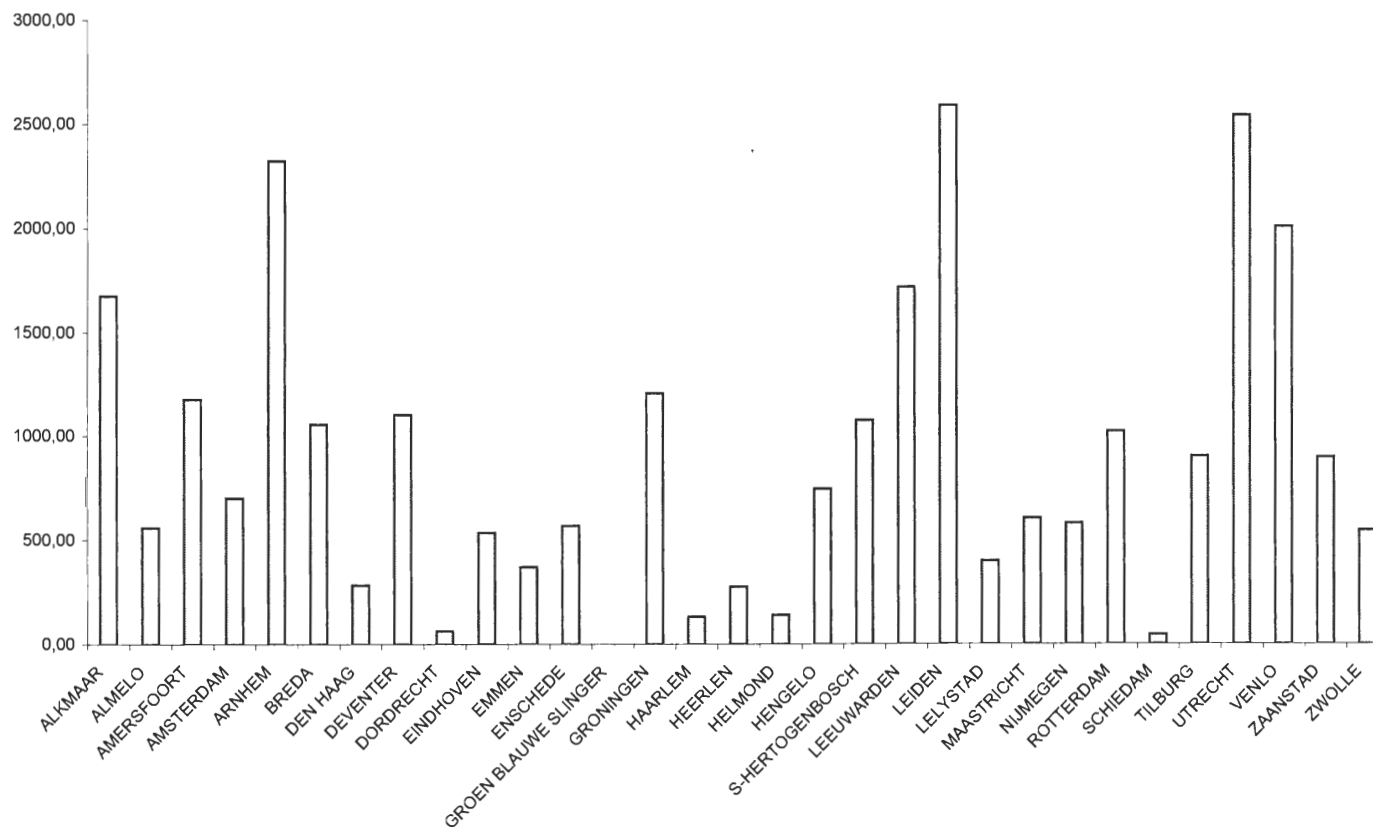
Regio	Gemeente	Naam	Telefoonnummer	E-mail
Noord	Emmen	dhr. A.W. Biemans	0591 685437	a.biemans@emmen.nl
	Groningen	dhr. W.J. Veldstra	050 3678314	w.veldstra@roeze.groningen.nl
	Leeuwarden	mevr. A. Algera	058 2338615	aalgera@leeuwarden.nl
Oost	Almelo	dhr. L. Boogerd	0546 541107	l.boogerd@almelo.nl
	Arnhem	mevr. C. Paris	026 3774371	christine.paris@arnhem.nl
	Deventer	mevr. M.C. Jansen	0570 694203	mc.jansen@deventer.nl
	Enschede	dhr. R. Oldejans	053 4815205	r.oldejans@enschede.nl
	Hengelo	dhr. P. Bergakker	074 2459751	p.bergakker@hengelo.nl
	Nijmegen	dhr. P. Wermenbol	024 3292788	p.wermenbol@nijmegen.nl
	Zwolle	dhr. R.J.D.W. Baarslag	038 4982706	rjdwb.baarslag@zwolle.nl
Zuid	Breda	dhr. M.F.M. Okhuysen	076 4982706	mfm.okhuysen@breda.nl
	Eindhoven	dhr. H.J. Franke	040 2386332	h.franke@eindhoven.nl
	Heerlen	mevr. I.G.J.M. Mulder	045 5604272	i.mulder@heerlen.nl
	Helmond	dhr. T. Gremmen	0492 587813	t.gremmen@helmond.nl
	Maastricht	dhr. E. Kaptein	043 3504590	erik.kaptein@maastricht.nl
	s Hertogenbosch	mevr. K.P.A. Akkers	073 6155827	kaak@s-hertogenbosch.nl
	Tilburg	dhr. J. Biesheuvel	013 5428713	szbieja@tilburg.nl
	Venlo	mevr. J.J.M. de Wit	077 3596419	jjmwitd@venlo.nl
Zuidwest	Den Haag	dhr. B.F.M. Swart	070 3536451	b.swart@dsb.denhaag.nl
	Dordrecht	dhr. L.A. Verschuieren	078 6480600	lverschuieren@regiozhz.nl
	Leiden	mevr. N.A. van Beest	071 5165165	n.a.van.beest@leiden.nl
	Rotterdam	dhr. C.M. Zalm	010 4896966	cm.zalm@dsv.rotterdam.nl
	Schiedam	dhr. P. Blik	010 2621000	p.blik@onsgroep.nl

Regio	Gemeente	Naam	Telefoonnummer	E-mail
Noordwest	Alkmaar	dhr. H. Piersma	072 5488669	hpiersma@alkmaar.nl
	Amersfoort	mevr. I. Houtsma	033 4694603	houi@amersfoort.nl
	Amsterdam	dhr. E.P. Buijs	020 5527968	bus@dro.amsterdam.nl
	Haarlem	dhr. W.A.C.M. van Leeuwen	023 5114663	wacmleeuwen@haarlem.nl
	Lelystad	dhr. P. Strijker	0320 278367	p.strijker@lelystad.nl
	Utrecht	dhr. J.S. Schenkels	030 2864868/188	j.schenkels@utrecht.nl
	Zaanstad	mevr. M.C.L.H. Santman	075 6816413	m.santman@zaanstad.nl

Bijlage 2 Grafieken

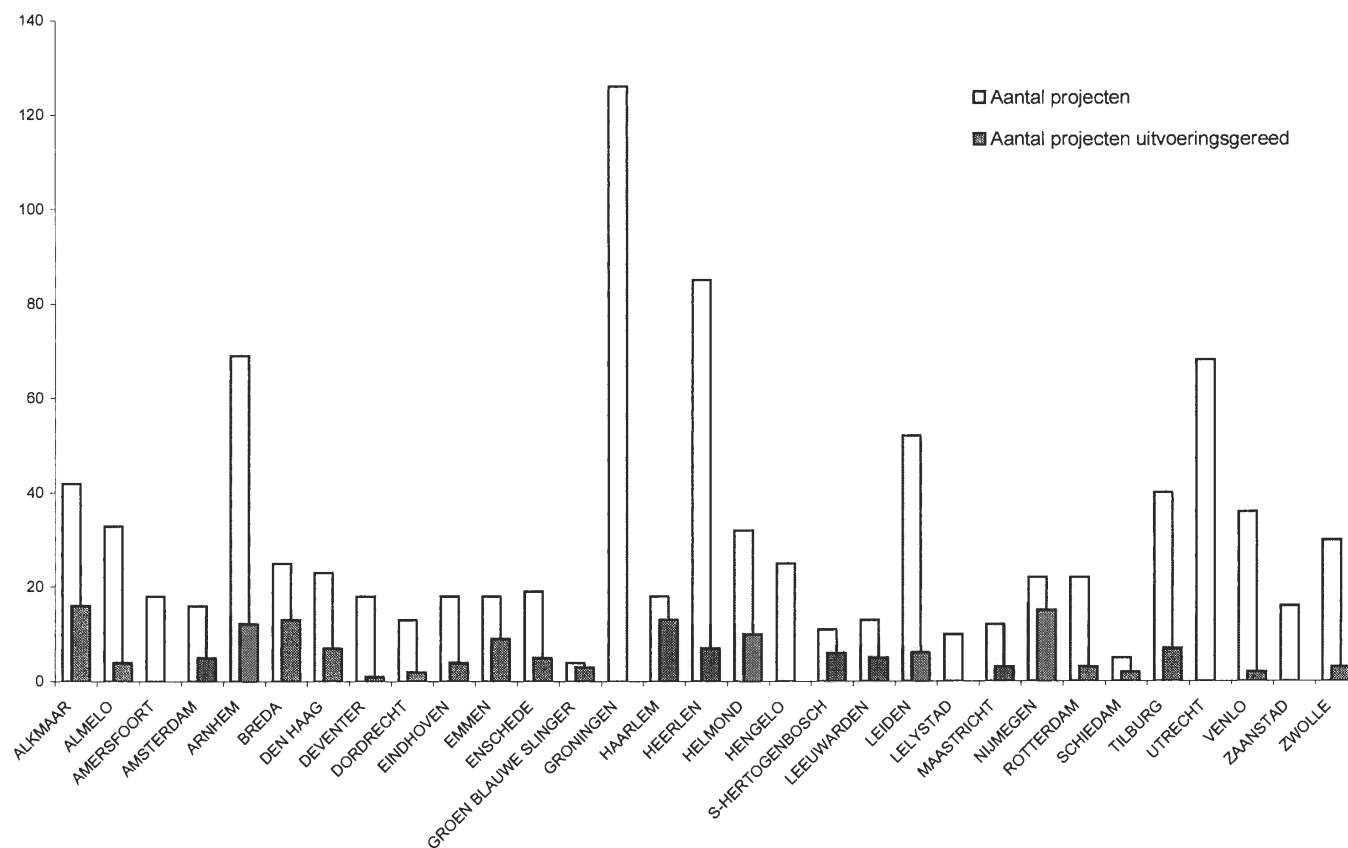

Figuur 1. Projectkosten per gemeente in miljoenen €

Figuur 2. Projectkosten per inwoner in €

Figuur 3. Aantal projecten en aantal projecten uitvoeringsgereed

Bijlage 3   Ligging van de projecten

Regio Noord

Regio Oost

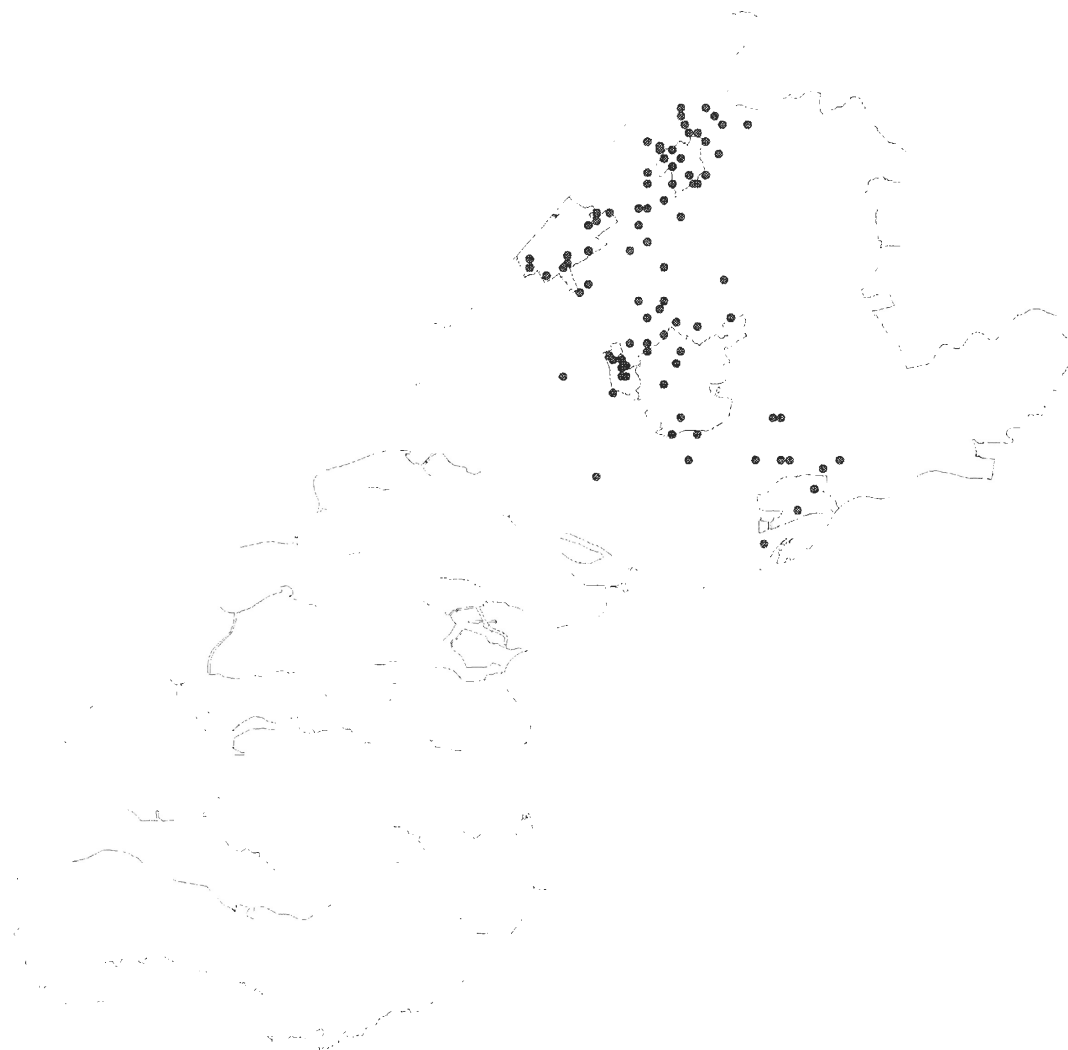
Regio Zuid

Regio Zuidwest

Regio Noordwest

